

Петрова Т. О. Дискурс критики спеціальних словників і сучасні питання української термінографії. *Современные проблемы лексикографии: тезисы XV Междунар. науч. конф.* (г. Варшава, 20–21 мая 2021 г.). Warszawa: Uniwersytet Warszawski, 2021. S. 35–36.

UNIWERSYTET
WARSZAWSKI

Wydział Lingwistyki Stosowanej

Katedra Rusycystyki

ТЕЗИСЫ

XV МЕЖДУНАРОДНОЙ НАУЧНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ «СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЛЕКСИКОГРАФИИ»

Лаборатория лексикографических исследований кафедры русистики

Варшавского университета

20-21 МАЯ 2021 г.

Составители:

Дубичинский В., Ройтер Т.

Тезисы публикуются в минимальной технической редакции составителей

При нажатии клавиши CTRL в Содержании курсор принимает форму ручки и позволяет перейти на выбранную страницу

Пленарное заседание.....	6
Карпіловська Є. А.	6
Система «Український глосарій»: база знань про українське слово та інструмент лексикографа.....	6
Мокиєнко В.М.....	7
Русские фразеологические неологизмы (конец 80-х гг. XX в. – 2000-2020 гг. XXI в.) и их лексикографическое описание.....	7
Крысин Л. П.	9
Проблемы лексикографического представления русской разговорной речи	9
Юрина Е.А.	10
Способы и форматы лексикографического моделирования общезыковой образной системы	10
Бабенко Л.Г.....	11
Эмотивная лексика: принципы лексикографической параметризации в структуре идеографического словаря	11
Киклевич А.....	13
«Свист»: анализ лексикографического случая	13
Секция 1	14
Калиновская В.Н., Старовойтова О.А.	14
Фактор системности неологических процессов в лексике русского языка XIX века как инструмент лексикографической деятельности	14
Скляревская Г. Н.....	16
Толковый словарь как инструмент манипуляции общественным сознанием (по материалам Толкового словаря русского языка под ред. Д. Н. Ушакова)	16
Белянин В.П.....	17
Субъективный тезаурус художественного текста.....	17
Секция 2	19
Архангельська А.М.	19
До проблеми лексикографічної фіксації феминативів української мови	19
Космеда Т.	20
«Гендерная феминная» лексикография (на материале русского и украинского языков)	20
Алексеева М.Л.	21
Историческая, авторская и переводная лексикография: точки соприкосновения.....	21
Секция 3	23
Дубичинский В., Ройтер Т.	23
Теоретическая основа электронного словаря лексических параллелей	23
Делева Н.	25
Русско-болгарские аналоги и их лексикографирование.....	25

Сосновски В., Благоева Д.	26
Из опыта создания первого болгарско-польского и польско-болгарского фразеологического словаря: проблемы и решения	26
Голубева-Монаткина Н. И., Чэнь Хао	28
Сопоставительная лексикография: русские и китайские словари новых слов	28
Дубцова Л.А., Угрюмова М.М.	29
Словарный модуль Томского диалектного корпуса	29
Лесников С.В.	30
Метаязык лингвистики: проблемы систематизации терминосистемы	30
Михаловский П.	32
К вопросу о модели отраслевого терминологического словаря	32
Хватов С.А.	34
Реализация комплексного подхода при составлении трехязычного словаря экономической лексики	34
Петрова Т. О.	35
Дискурс критики спеціальних словників і сучасні питання української термінографії	35
Кучеренко О.Ф.	37
До проблем кодифікації української архітектурної терміносистеми в лексикографічних виданнях	37
Секция 4	38
Адамсон И.	38
Словарь «Русский язык в Эстонии»	38
Пазё-Влазловска Д., Фёдорова Л. Л.	40
Языковые стереотипы в «Аксиологическом лексиконе славян и их соседей» (на материале словарной статьи Семья)	40
Авраменко О. В.	42
Многоязычный словарь образного языка	42
Щетинина А.В.	43
Лексика единения и вражды в идеографическом словаре нового типа	43
Леонтьева Т. В.	44
Толковый словарь новейшей лексики единения и вражды: субстандартная языковая единица в системно-языковом аспекте	44
Кантышева Н.Г.	46
Отбор терминологических единиц для словаря предметной области «Sozialarbeit» ..	46
Меркулова И.А.	48
Двуязычные словари в сопоставительных исследованиях лексики	48
Билавич М.	50

отношений производства и торговли. Словарь ориентирован на широкий круг пользователей, в том числе на студентов-филологов, осваивающих курс русского языка делового общения и бизнес-коммуникации. И в целом ряде случаев мы сталкиваемся с ситуацией, когда перевод как способ семантизации является неэффективным, поскольку и исходное слово, и его переводный эквивалент оказываются одинаково непонятными в силу специфики денотата, относящегося к профессиональной деятельности в области экономики, торговли, управления, маркетинга, финансов. А это приводит к тому, что словарь не только утрачивает учебный характер, но и лишается своего основного назначения, т.е. даже при корректном понятийном отражении смысловая эквивалентность не достигается.

Поэтому составители посчитали необходимым организовать в его микроструктуре энциклопедическую зону, т.е. ввести дополнительную семантизацию посредством толкования заголовочных единиц, представления дефиниций как на исходящем языке левой части, так и на языках переводных, отчасти реализуя таким образом идею Л.В. Щербы о «создании толковых иностранных словарей на родном языке учащихся».

Другим моментом, активизирующим учебный потенциал словаря, является детальная разработка сочетаемостной зоны, т.е. представление значения посредством использования исходного слова в словосочетаниях, прежде всего устойчивых, терминологически связанных. Такая дополнительная коллокационная семантизация позволяет не только уяснить контекстуальное значение исходной лексемы, но и подготавливает к использованию ее в речи, т.е. придает словарю активный характер.

Еще одним моментом, усиливающим учебную направленность словаря, является использование словообразовательных гнезд при построения словарной статьи, что демонстрирует терминологическую производность и формирует системный подход в освоении лексического материала.

Петрова Т. О.

ДИСКУРС КРИТИКИ СПЕЦІАЛЬНИХ СЛОВНИКІВ І СУЧАСНІ ПИТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТЕРМІНОГРАФІЇ

Базовий репрезентант дискурсу критики спеціальних словників – жанр *рецензії*, призначенням якого є оцінка й експертиза науково-довідкових видань. Однак традиційно вироблене сприйняття статусу рецензії як “меншовартісної” несправедливо “витіснило” її на периферію жанрів. Насправді ж написання рецензії на спеціальне видання потребує його глибокого експертування й передбачає особливі компетентності рецензента.

Дискурс критики спеціальних словників (або критичний дискурс) у вузькому значенні розуміємо як (1) сукупність рецензій на термінологічні словники; у широкому – як (2) експертування якості словника із застосуванням критичного підходу, тобто не підрахунку недоліків і помилок у ньому, а оцінювання видання за алгоритмом поетапного аналізування його структури й параметрів. Це засвідчує нагальну потребу перегляду структури термінографії як науки, з якою пов’язаний розвиток критики термінографічних видань – *термінографічної критики*.

Термінографічна критика – не “суперниця” термінографії: її покликання – розробити інваріантну модель спеціального словника комплексного типу, що є “білою плямою” в класифікаційній системі словників, він дасть змогу всебічно й різнорівнево репрезентувати термінологію окремої сучасної галузі та її підгалузей. Критичний дискурс виконує роль “лабораторії” для експертизи якості спеціальних словників, результати роботи якої цінні для метатермінографії. “Індикатором” якості фахових

джерел є критична реакція на них, відображена в текстах опублікованих рецензій. Аналіз текстів таких рецензій дає змогу вилучити рекомендації щодо розв'язання важливих теоретичних проблем термінографії.

Попри значні напрацювання й незважаючи на вагому кількість надрукованих спеціальних джерел за останні роки, теоретичні питання термінологічної лексикографії потребують особливої уваги. Головними питаннями сучасної теорії термінографії є такі: (1) розроблення методологічних принципів укладання термінологічних словників; (2) створення науково обґрунтованої типології спеціальних словників; (3) розроблення інваріантного проєкту словника для опису різних шарів спеціальної лексики; (4) визначення основних параметрів термінологічних словників; (5) вироблення принципів вимог до термінографічних джерел; (6) дослідження макро- й мікроструктури словників; (7) аналіз шляхів відбирання термінів; вироблення основних прийомів і методів опису термінів та ін.

Потребу підвищення якості термінографічних джерел може задовольнити спираючись на досвід і традиції укладання праць такого типу, а також урахування результатів їх критичного діагностування. Зростає необхідність удосконалення професійної та об'єктивної критики термінографічної продукції.

Для окреслення теоретико-практичних питань сучасної української термінографії розглянуто тексти рецензій кінця ХХ ст. – поч. ХХІ ст. У більшості проаналізованих праць не виявлено критичного ставлення до них: експерти передусім підкреслюють переваги і “сильні” сторони видань. У полі зору критиків перебуває обмежена кількість типів термінологічних словників, що, вочевидь, зумовлено незначним видовим різноманіттям термінографічної продукції, яка побачила світ упродовж досліджуваного періоду.

Аналіз рецензій на словники засвідчує, що найбільше уваги критики приділяють друкованим галузевим і вузькогалузевим, дефінітивним, дефінітивно-перекладним, енциклопедичним словникам і словникам-довідникам. З-поміж поширених і проблемних параметрів розглянутих типів словників насамперед домінують ‘реєстр словника’, ‘заголовний термін’, ‘дефініція’; менше схарактеризовані параметри ‘передмова’, ‘акцентна характеристика’, ‘зона перекладу’, ‘транскрипція’, ‘енциклопедична інформація’, ‘список літератури / джерела’, ‘ілюстративний матеріал’. Критичні зауваження рецензентів розглядаємо не як недоліки словників, а як перспективу щодо покращення якості праці.

Загальні тенденції термінографічної критики поч. ХХІ ст. такі:

1) *аналіз параметрів мікроструктури* – передусім параметра ‘заголовний термін’, який експертують за критеріями: а) відповідність мовним нормам, б) сучасність терміна; меншою мірою – параметра ‘дефініція’, який описують за параметрами відповідності логічним і лінгвістичним вимогам;

2) менше фокусуються на *ознаках макроструктури* – головні параметри ‘реєстр термінів’ за критерієм ‘обсяг словника’ та ‘спосіб побудови реєстру терміноодиниць’. Параметрична система мегаструктури отримує узагальнену оцінку рецензентів або загалом не схарактеризована.

Отже, дискурс рецензій на термінологічні словники має важливе теоретико-практичне значення: систематизування виявлених критичних оцінок і недоліків репрезентації структурних параметрів видань такого типу сприятиме вдосконаленню теоретико-методологічних основ метатермінографії задля практичної якісної реалізації спеціальних праць. Виявлені тенденції щодо критики термінологічних словників від початків до сьогодні вказують на національну специфіку українського дискурсу критики – це насамперед націєцентризм: головна увага приділена способам і принципам фіксування українських одиниць як вербалізаторів інтелектуальної ментальності народу, його історичної пам'яті, наукових традицій.

ОРГКОМИТЕТ КОНФЕРЕНЦИИ

Дубичинский Владимир, дфн (Лаборатория лексикографических исследований, кафедра русистики Варшавского университета, Польша).

Домбровска Магдалена, дфн (Кафедра русистики Варшавского университета, Польша).

Ройтер Тильманн, дфн (Институт славистики Альпен-Адриа университета, Клагенфурт, Австрия).

Рычкова Людмила Васильевна, кнф (Гродненский государственный университет им. Янки Купалы, Гродно, Беларусь).

Копылов Игорь Леонович, кфн (Институт языкознания им. Якуба Коласа Центра исследований белорусской культуры, языка и литературы НАН Беларуси, Минск, Беларусь)

Мызников Сергей Алексеевич, дфн (Институт славяноведения РАН, Москва; Институт лингвистических исследований РАН, Санкт-Петербург; Россия)

Грабиньска Гизела, кфн (Кафедра русистики Варшавского университета, Польша).

Хватов Сергей, кфн (Лаборатория лексикографических исследований, кафедра русистики Варшавского университета, Польша).

Яскульский Адам, кфн (Кафедра русистики Варшавского университета, Польша).